

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

Το εγώ δέρμα

Ντιντιέ Ανζιέ

Μετάφραση: Δροσούλα Τσαρμακλή

Η έννοια του Εγώ-δέρματος διατυπώθηκε στη δεκαετία του 70. Κεντρική της ιδέα είναι ότι ο ψυχισμός διαμορφώνεται με άξονα τη λογική των περιβλημάτων, είδος ορίων, που με συμβολικό τρόπο διασφαλίζουν την ακεραιότητα του ψυχισμού. Ο ψυχισμός μπορεί, δηλαδή, υπό κανονικές συνθήκες, να νοηθεί ως τρισδιάστατος χώρος που περιβάλλεται από μανδύες, όπως το σώμα, που περιβάλλεται από το δέρμα. Ο συγγραφέας, ενώ στην αρχή αντιλαμβάνεται την έννοια Εγώ-δέρμα ως μεταφορά, στη συνέχεια την αναβαθμίζει και της προσδίδει καθεστώς έννοιας εργαλείου στη θεωρία του ψυχικού οργάνου και της αναλυτικής αγωγής. Το εύλογο αυτής της εξέλιξης θα μπορούσε να συζητηθεί. Η όλη θεώρηση περί των περιβλημάτων βρίσκει την αφετηρία της στις απόψεις του Φρόιντ στο Πέρα από την Αρχή της Ηδονής, στο Εγώ και το Αυτό, στο Μαγικό Σημειωματάριο και στην 31^η Διάλεξη. Παράλληλα με τον Ανζιέ και ανεξάρτητα από αυτόν, η E. Bick την ίδια εποχή διατύπωνε την έννοια του Ψυχικού Δέρματος, θεωρία με αναλογίες προς τη δική του, γεγονός που κατά τον Ανζιέ συνιστά επίρρωση των συμπερασμάτων του. Η όλη κατασκευή του Ανζιέ στηρίζεται και βρίσκει τη νομιμοποίησή της, νομίζουμε, στην πραγματική ανάγκη να ενσωματωθεί στη μεταψυχολογία της

ψυχανάλυσης η αισθηθησιακή λειτουργία. Ο Φρόιντ το είχε ήδη επιχειρήσει από την αρχή με τις επεξεργασίες του γύρω από την αντίληψη και τη συνείδηση. Η αντίληπτική λειτουργία ήταν γι' αυτόν, όπως γνωρίζουμε, η βιολογική οντότητα που είχε εξ' αρχής αντιπροσώπευση στο ψυχικό όργανο. Η αντίληψη, ως λειτουργία και ως προϊόν αυτής της λειτουργίας, μαζί με την έννοια της ενόρμησης τοποθετούνται στη μεθόριο μεταξύ ψυχικού και βιολογικού. Στον Φρόιντ του 1923, η Αντίληψη/Συνείδηση αποτελεί την επιφάνεια του ψυχικού οργάνου που είναι στραμμένη προς τον εξωτερικό κόσμο κι όπου το Εγώ αναπαρίσταται ως φλοιός του Id που εμπεριέχει και αναλαμβάνει την πληροφορία. Ο Ανζιέ στηρίζεται για την ανάπτυξη της θεωρίας του στο γεγονός ότι η αντίληψη εδράζεται στο ίδιο το δέρμα, ως απτική αντίληψη ή στις διάφορες εγκοιλώσεις του, ως οπτική, ακουστική, οσφρητική και γευστική. Θεωρεί – συνεχίζοντας στη γραμμή του Φρόιντ που το 1923 υποστηρίζει ότι το Εγώ είναι κατ' αρχήν Σωματικό, καθώς επίσης προβολή μιας επιφάνειας, όπως το εγκεφαλικό ανθρωπάκι των ανατόμων που βρίσκεται στο φλοιό – ότι οι ιδιότητες του δέρματος μπορούν, ως προς τη λειτουργία του και τους στόχους της, να αντιστοιχηθούν με ανάλογες των ψυχικών συστημάτων.

Το Εγώ-δέρμα αποτελεί κατά τον συγγραφέα μία πραγματικότητα φαντασιωτικού τύπου που διαδραματίζει ταυτοχρόνως ρόλο περιέχοντος, αφού δημιουργεί ένα χώρο όπου συγκεντρώνονται φαντασιώσεις, όνειρα, ψυχοπαθολογικά μορφώματα, σκέψεις, και ρόλο περιεχομένου, αφού απεικονίζεται και το ίδιο στο εσωτερικό όλων αυτών των υλικών. Σε επίπεδο αρχών λειτουργίας του ψυχικού οργάνου, το Εγώ-δέρμα εισάγει την αρχή της διαφοροποίησης, την αρχή του εμπεριέχειν και την αρχή της αυτο-οργάνωσης ανοικτών συστημάτων έναντι των «θορύβων», δάνειο αυτό από την βιολογία. Ο συγγραφέας δηλώνει ότι προσθέτει στην ψυχαναλυτική θεωρία με την έννοια Εγώ-δέρμα μια πιο συστηματική περιγραφή της χωροταξικής οργάνωσης του Εγώ και μια ανανεωμένη θεώρηση των σταδίων εξέλιξης, προσθέτοντας στο στοματικό τη σχέση μαστού-δέρματος και συμπληρώνοντας στην οιδιποδική απαγόρευση, την απαγόρευση του αγγίζεин. Προτείνει, επίσης, την αναψηλάφηση της θεωρίας της ενόρμησης με γνώμονα τις διατυπώσεις της σχολής του attachment και την προσθήκη, στις ήδη υπάρχουσες, δύο νέων ενορμήσεων, της «προσκόλλησης» και του «γραπώματος», επιλογή η οποία επίσης καλεί σε συζήτηση. Ας πούμε εν παρόδω ότι στην πραγματικότητα η θεωρία της προσκόλλησης δεν αντιπαρατίθεται στη θεωρία της ενόρμησης, για τον λόγο ότι αναφέρεται σε άλλο εννοιολογικό πεδίο και άλλο αντικείμενο. Η προσκόλληση του βρέφους είναι στοιχείο της συμπεριφοράς του ατόμου, ενώ η ενόρμηση στοιχείο της συμπεριφοράς του ψυχικού οργάνου. Άτομο και

ψυχικό όργανο είναι διακριτά. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το επιχείρημα ότι, στην πράξη, επιδίωξη του βρέφους δεν είναι η μείωση των εντάσεων όπως προκύπτει από την θεωρία των ενορμήσεων, αλλά η ασφάλεια κι ότι αυτό δεν επιδιώκεται με τη λήψη τροφής, αλλά με την επαφή με το σώμα του άλλου. Η στοματικότητα όμως στην ψυχαναλυτική θεωρία δεν αναφέρεται μόνο στη σχέση με την τροφή, αλλά είναι ως γνωστόν μοντέλο του συνόλου των σχέσεων με το αντικείμενο. Η σωματική επαφή βιούμενη με στοματικό τρόπο είναι μια από τις εκφάνσεις της. Με ανάλογη ιδιαιτερότητα βιώνονται στη συγκεκριμένη φάση της ψυχικής ανάπτυξης όλα τα αισθητηριακά δεδομένα. Η περίφημη επιδίωξη ασφάλειας ισοδυναμεί στο επίπεδο της θεωρίας του ψυχικού οργάνου με επιδίωξη μείωσης των εντάσεων. Η περίπτωση της Ελένης που αναφέρεται είναι ένα τέτοιο παράδειγμα. Η ευχαρίστηση της Ελένης από την επαφή με το απαλό τρίχωμα είναι στην ψυχαναλυτική γλώσσα μια αυτοερωτική απόλαυση που συνάδει με τη στοματική χρήση του αντικειμένου, που είναι μια χρήση εξ επαφής. Ο Roussillon¹ (2004) προτείνει έναν τρόπο ενσωμάτωσης των αισθητηριακών φαινομένων αυτών στην ψυχαναλυτική μεταψυχολογία.

Ο Ανζιέ χρησιμοποιεί δεδομένα από την ηθολογία, τη δερματολογία, τη θεωρία των ομάδων και τα ευρήματα των προβλητικών διαδικασιών. Προτείνει ότι, όπως όλες οι ψυχικές δομές, έτσι και η δομή Εγώ-δέρμα βρίσκει υπόβαθρο στη βιολογική λειτουργία και συγκεκριμένα στη λειτουργία του δέρματος να εμπεριέχει, να συ-

1. Roussillon R La "réalité externe", sa construction et sa composition psychique; In B Chouvier; R Roussillon eds; La réalité psychique; Psychanalyse, réel et trauma; DUNOD; Paris; 2004

γκρατεί στο εσωτερικό του, να διαγράφει τα όρια μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, να προστατεύει από εισβολές και διεισδύσεις, να ευδώνει την επικοινωνία με τον άλλο και να εγγράφει τα ίχνη από την επίδραση της επικοινωνίας. Το Εγώ-δέρμα θεμελιώνει έτσι τη διεργασία δημιουργίας σκέψης. Οι βλάβες του Εγώ-δέρματος είναι ανάλογες των βλαβών του δέρματος.

Στη σύλληψη του Εγώ-δέρματος ενυπάρχει η διαλεκτική περιέχοντος/ περιεχομένου και οι μεταφορές του «χώρου για τα συναισθήματα και του «χώρου για τις σκέψεις» -Klein, Bion, Tustin, Meltzer, του «ναρκισσικού άξονα»- Grunberger, του πυρήνα και του φλοιού- Abraham, της πικτογραφικής αναπαράστασης -Aulagnier, του χώρου προβολής αισθητηριακών και φαντασιωτικών στοιχείων του ζεύγους μητέρας/βρέφους-Sami Ali. Το δέρμα αντιστοιχεί στο ψυχικό περιέχον του Bion, η ακεραιότητά του συνιστά προτεραιότητα για την ίδια την ψυχική ύπαρξη και η ανεπάρκειά του είναι συνώνυμη με ναρκισσικό έλλειμμα. Μαζί με το δέρμα ειδική σημασία αποδίδεται στην καλή λειτουργία των πόρων και των σφιγκτήρων. Η δημιουργία του Εγώ-δέρματος σχετίζεται με την επαφή της μητέρας με το δέρμα του βρέφους, η οποία έχει δύο πόλους: τον διεγερτικό και τον πληροφοριοδοτικό. Αν ο πρώτος είναι έντονος και τραυματικός, τότε έχουμε παραδοξότητα και το Εγώ-δέρμα δεν μπορεί να συγκροτηθεί ως αλεξιδιεγερτικό και πηγή ευχαρίστησης. Η δομή του Εγώ-δέρματος περιγράφεται ως μια επιφάνεια διεπαφών (interface) συγκροτούμενη από μια επιφάνεια εξωτερική, της μητέρας και μια εσωτερική, του βρέφους. Και οι δύο παράγουν πληροφορίες. Η απόσταση μεταξύ

τους επιτρέπει μια ελεγχόμενη και επιθυμητή δυσαρμονία και στη συνέχεια τον αποχωρισμό. Η εξωτερική επιφάνεια σε αυτήν την κατασκευή-μοντέλο είναι πορώδης, ενώ η εσωτερική λεία και συμπαγής. Η σωστή απόσταση μεταξύ τους είναι θεμελιώδης. Μια κατάρσταση μεγάλης απόστασης θα μπορούσε να πνίξει τη λειτουργικότητα της επιφάνειας του παιδιού, ενώ μια πολύ χαλαρή επαφή μειώνει τη στερεότητα του Εγώ του παιδιού. Το κοινό δέρμα συνιστά, ως φαντασίωση, άρνηση του γεγονότος της αποχώρησης από τη μήτρα και ανευρίσκεται εμμένον σε αντιστικά περιβλήματα.

Η ψυχογένεση τοποθετείται από τον Ανζιέ σε τρία στάδια που αναλογούν σε αντίστοιχες διευθετήσεις του Εγώ-δέρματος. Στο πρώτο, το περιεχόμενο του ψυχισμού αναπαρίσταται σε υγρή ή αέριο μορφή, μπορώντας έτσι να εκκενωθεί ή να εκραγεί. Στο δεύτερο, εμφανίζονται οι πρώτες σκέψεις που μοιάζουν με εσωτερικό σκελετό – και έχουμε τη φαντασίωση του κοινού δέρματος – και στο τρίτο, μέσω της προβλητικής ταύτισης, εμφανίζεται ο εσωτερικός χώρος του αντικειμένου, από την εξερεύνηση του οποίου προκύπτει ο ίδιος εσωτερικός χώρος του υποκειμένου.

Το Εγώ-δέρμα επιτελεί τη λειτουργία του κράτηματος και γι αυτό είναι μέρος της μητέρας και μάλιστα των χειρών της. Το κράτημα είναι ενδοβολή ενός στηρίγματος που συγκρατεί στον κατακόρυφο άξονα, έναντι της βαρύτητας. Ο συγγραφέας αναλύει τη σημασία αυτού του επιτεύγματος για την ανάπτυξη των αρχαϊκών αμυνών και την έκπτυξη του ψυχισμού. Στο αναλυτικό υλικό εμφανίζεται ως πρωταρχική ταύτιση με το αντικείμενο που υποβασιάζει σε δύο παραλλαγές: η κοιλιά του παιδιού ένα-

ντι της ράχης του υποβαστάζοντος, η ράχη του παιδιού έναντι της κοιλιάς του υποβαστάζοντος. Η δεύτερη λειτουργία του Εγώ-δέρματος είναι να εμπεριέχει τις ενορμητικές διακινήσεις. Η ανεπάρκεια του οδηγεί σε διάχυτη ενορμητική διέγερση, οπότε το Εγώ τυλίγεται μέσα στην οδύνη ή αποκτά οπές και εκκενώνει άναρχα την επιθετικότητα. Η τρίτη λειτουργία είναι η αλεξιδιεγερτική, που υποστηρίζεται από τη διαστροφώματωση σε δύο στοιβάδες του Εγώ-δέρματος, μιας προστατευτικής και μια ευαίσθητης στα ερεθίσματα. Ανεπάρκεια του Εγώ-δέρματος θα μπορούσε να οδηγήσει στις δύο φαντασίες του αυτισμού: Εγώ-χαπόδι και Εγώ-οστρακόδερμο, καθώς και σε άγχη εισβολής και παραλήρημα καταδίωξης ή επιρροής. Η τέταρτη λειτουργία είναι της εξατομίκευσης, η πέμπτη αφορά στη διασύνδεση των αισθητηριακών δεδομένων μεταξύ τους, που φαντασιακά αποδίδεται στο δέρμα, ενώ στην πραγματικότητα επιτελείται στο ΚΝΣ. Η έκτη λειτουργία είναι η αυτοερωτική, όπου οι απολαύσεις του δέρματος λειτουργούν ως πεδίο ανάπτυξης των σεξουαλικών απολαύσεων, που αναδύονται από περιοχές στυτικής διεγερσιμότητας ή από περιοχές όπου η επαφή με το βλεννογόνο δημιουργεί υπερδιέγερση. Το Εγώ-δέρμα υποβαστάζει την σεξουαλική διέγερση και γίνεται περίβλημα της σεξουαλικής διεργασίας. Η αλγογόνος διέγερση των ερωτογόνων ζωνών οδηγεί σε σεξουαλική διαστροφικότητα με σκοπό τη μεταστροφή του πόνου σε απόλαυση. Η έβδομη λειτουργία είναι η λιβιδινική φόρτιση της ψυχικής λειτουργίας, η ανεπάρκεια της οποίας οδηγεί σε άγχη ψυχικής έκρηξης ή μείωσης της ψυχικής διέγερσης. Το Εγώ-δέρμα, τέλος, επιτελεί τη λειτουργία της εγγραφής απτικών και γενικότερα αισθητη-

ριακών ιχνών, όπως το δέρμα που εγγράφει και παρέχει πληροφορίες για τον εξωτερικό κόσμο.

Οι λειτουργίες αυτές βρίσκονται κατά τον Ανζί στην υπηρεσία των ενορμήσεων. Η αρνητική δράση του Εγώ-δέρματος, που το καθιστά τοξικό, αναλογεί στις αυτοάνοσες αντιδράσεις του σώματος. Το δέρμα της φαντασίας, που επικαλύπτει το Εγώ, γίνεται τότε δηλητηριώδης μανδύας που πνίγει, καιει, αποσθρώνει. Ο συγγραφέας περιγράφει τις δυσλειτουργίες του Εγώ-δέρματος στις ναρκισσικές και τις μεταιχμιακές διαταραχές. Στις πρώτες, η προσπάθεια είναι το Εγώ-δέρμα να είναι γερό, άτρωτο και λαμπερό. Περιβάλλει το σύνολο του ψυχισμού και είναι ιδιαίτερος εύαλωτο σε ναρκισσικά πλήγματα. Στις μεταιχμιακές οργανώσεις η διαταραχή του συνίσταται σε κατάργηση του διακένου μεταξύ των δύο στοιβάδων που συμπιπτουν, έτσι, ώστε να είναι δύσκολο να γνωρίζει ο ασθενής αν ένα ερέθισμα εντοπίζεται στο εξωτερικό ή το εσωτερικό περιβάλλον. Αισθήματα πρώιμα και βίαια μετακινούνται από το εσωτερικό προς την περιφέρεια του εαυτού, σε θέσεις που έχουν εγκαταλειφθεί από το σύστημα Αντίληψη/Συνείδηση και εκεί εκδηλώνονται σαν φαντάσματα και ξένα σώματα. Η καταστροφή του διακένου μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού μανδύα του Εγώ-δέρμα οδηγεί σε ένα περίβλημα που δεν επιτρέπει συναλλαγές εσωτερικού-εξωτερικού με ακραία συνέπεια τον αυτισμό ή την ψυχογενή αλαλία.

Η απαγόρευση του αγγίζει αναγορεύεται από τον συγγραφέα, στη συνέχεια, σε κομβική έννοια και αντιμετωπίζεται ως ειδικός παράγων δόμησης του Εγώ μέσω της λειτουργίας του Εγώ-δέρματος. Θεωρείται ο προγενετήσιος προπομπός της οιδιποδι-

κής απαγόρευσης, αναφορικά με τη σεξουαλικότητα και την επιθετικότητα, ο οποίος συμβάλλει στην αποτροπή της βιαιότητας των ενστίκτων. Η απαγόρευση του αγγίζει θεωρείται εσωτερική αναγκαιότητα, καθώς εκφράζει τη διεργασία εσωτερικής διαφοροποίησης μεταξύ των ψυχικών συστημάτων Εγώ-Αυτό-Υπερεγώ. Η διαφορά μεταξύ οιδιποδικής και προ-οιδιποδικής απαγόρευσης εκδηλώνεται στις διάφορες εκφάνσεις του μη-αγγίζει, με πρώτη την αποχώρηση από τη συμβίωση με το βασικό αντικείμενο. Η δευτερογενής απαγόρευση του αγγίζει αφορά στο άγγιγμα και στην ιδιοποίηση χωρίς όρια. Η απαγόρευση του αγγίζει εμπλέκει και τα δύο μέρη, γονείς-παιδιά και συνιστά απάρνηση της ηχοαπτικής επικοινωνίας με τους άλλους ως μοναδικού τρόπου επικοινωνίας, χωρίς να είναι απόλυτη όπως η οιδιποδική απαγόρευση.

Τα ηχητικά ερεθίσματα μαζί με τα οσφρητικά και τα γευστικά δημιουργούν, κατά τον συγγραφέα, την πρωταρχική κοιλότητα του εαυτού (soi), περίβλημα της οποίας είναι το Εγώ που στηρίζεται στις απτικές αισθήσεις. Τη δισδιάστατη κατάσταση του ψυχικού οργάνου διαδέχεται η τρισδιάστατη. Η παραμονή των αισθητηριακών και συναισθηματικών υλικών σ' αυτήν την κοιλότητα δεν είναι απλή υπόθεση, αλλά διασφαλίζεται από τη μητρική λειτουργία του «μαστού» κατά βάση, και από την διάθλασή τους μέσα σε (Κοχουτιανά) εαυτο-αντικείμενα. Υποστηρίζεται, έτσι, ότι η δημιουργία του εαυτού δεν στηρίζεται μόνο στα οπτικά υλικά και τις γνωστές εμπειρίες καθρεφτίσματος στα μάτια του άλλου, αλλά και στα υπόλοιπα αισθητηριακά υλικά και τις εμπειρίες καθρεφτίσματος σε αυτά, ηχητικού, οσφρητικού και ζωναισθητικού τύπου.

Με την περίπτωση του Μαρσόν, τίθενται ερωτήματα ως προς αναλυτικούς χειρισμούς και συμπεράσματα. Οι χειρισμοί του αναλύτη που αποσκοπούν στο να παράσχουν στον αναλύόμενο βιώματα και ικανοποιήσεις που είχε στερηθεί, σε ένα φόντο κατανόησης της προβληματικής του μας αφήνουν σκεπτικούς. Η θεραπευτικότητα και η αποτελεσματικότητα της επανορθωτικής εμπειρίας στην ανάλυση δεν είναι δεδομένη και μάλιστα έχει τεθεί σε αμφισβήτηση. Εξ άλλου, στο συγκεκριμένο παράθεμα, η κατασκευή του αναλύτη μοιάζει διανοητική και σχεδόν θεωρητική, που διεκπεραιώνει με μία κίνηση μεγάλο όγκο αναλυτικού υλικού, σχεδόν το σύνολο της προβληματικής του αναλύομένου. Έχουμε ερωτηματικά για το πώς μπορεί ο αναλύομενος να προχωρήσει άμεσα στην επεξεργασία ενός τόσο περιεκτικού ερμηνευτικού υλικού.

Εκτός από το απτικό περίβλημα που εκπροσωπείται από το Εγώ-δέγμα και κατ' αναλογία προς αυτό, ο συγγραφέας περιγράφει και άλλα αισθητηριακά περιβλήματα, η διαχείριση των οποίων είναι εναρμονισμένη με την ψυχική ανάπτυξη. Θα έλεγε κανείς ότι κατά τη δόμηση του ναρцисσισμού, η πρωτοκαθεδρία μίας εκ των αισθήσεων κάνει, ώστε να χρησιμοποιούνται οι ιδιότητές της ως μήτρα της λειτουργίας του Εγώ. Έτσι, για την κατάκτηση της οιδιποδικής διαλεκτικής απαιτείται μια μετάβαση από το απτικό, το οσφρητικό και το γευστικό στο οπτικό, με το ηχητικό να κινείται μεταξύ των δύο επιπέδων. Με τους ήχους δημιουργείται το πρώτο ηχητικό περίβλημα που συμβάλλει στη δημιουργία του εαυτού. Ο συνδυασμός των ήχων οδηγεί σε έναν τρισδιάστατο κοινό χώρο που επιτρέπει τη συνάλλαξη, μια πρώτη εικόνα του σώματος

στο χώρο, την εικόνα ενός συνδέσμου συγχώνευσης με τη μητέρα. Η φωνητική ροή καθηλώνεται, στη συνέχεια, σε μια δομή φωνημάτων που συμπλέουν με ένα Εγώ σχετικά αυτόνομο και, τέλος, η συγκρότηση του Υπερ-εγώ συμπορεύεται με την ενσωμάτωση στη φωνητική έκφραση των κανόνων του λόγου. Ο συγγραφέας προτείνει την έννοια του ακουστικού καθρέφτη, όπου η ηχητική εικόνα εαυτού που έρχεται από τη μητέρα συνυφαίνεται με τις ηχητικές παραγωγές του ίδιου του βρέφους. Ο ακουστικός καθρέφτης μπορεί να είναι παθογόνος για τον ναρκισσισμό αν δεν είναι εναρμονισμένος με εκείνο που αναμένει το βρέφος, αν δηλαδή είναι ξαφνικός και έντονος ή άτονος και απρόβλεπτος. Η σημασία της θεωρίας των περιβλημάτων – και συγκεκριμένα του οσφρητικού – αναδεικνύεται σε μια αναλυτική περίπτωση για την κατανόηση ψυχικών υλικών, τα οποία διαφεύγουν της λεκτικής έκφρασης και επιπλέκονται με αδιαφανείς διευθετήσεις της αντιμεταβίβασης.

Όμως, εκτός από τα αισθητηριακά περιβλήματα, αναφέρεται και το περίβλημα οδύνης, που περιγράφει κατά τον πρωτογενή μαζοχισμό τη ναρκισσική επένδυση της οδύνης, έτσι ώστε να είναι η οδύνη εκείνο για το οποίο κανείς υπάρχει, εκείνο που έχει στην κατοχή του. Αναφέρεται, επίσης, το περίβλημα άγχους και το περίβλημα διέγερσης. Εδώ ανακύπτουν ερωτήματα. Ενώ η έννοια Εγώ-δέρμα είναι χρήσιμη όταν αναφέρεται στην αισθητηριακότητα, φοβούμαστε ότι η διεσταλμένη χρήση της είναι επισφαλής και καταργεί την ειδική σημασία και διαφοροποίησή της. Στη συζήτηση για τις οπές του Εγώ-δέρματος θα έλεγε κανείς ότι γίνεται οικονομία μιας πιο συγκεκριμένης αναφοράς στις ανεπάρκειες του ναρκισσισμού,

έτσι όπως έχουν καταξιωθεί στη βιβλιογραφία, προς χάριν μιας μεταφοράς η οποία, όσο κι αν είναι αναπαραστατική, δεν ανταποκρίνεται στην αξίωση ακριβούς καταγραφής των γεγονότων. Έχουμε και εδώ τις δυσκολίες που προκύπτουν από διασταλτικές χρήσεις εννοιών. Στην περίπτωση του περιβλήματος άγχους, διερωτώμεθα αν αυτή η τάση δεν δημιουργεί μια λανθασμένη κατανόηση, μιας και ακριβώς στο εσωτερικό του ψυχισμού οι συνδέσεις αντιπαράθθενται στην ανάπτυξη άγχους και ενδυναμώνουν το ψυχικό όργανο κατά των τραυματισμών, με αποτέλεσμα το περίβλημα άγχους του συγγραφέως και η αμυντική του αποστολή να μην είναι ευνόητα ως μοντέλα.

Ένα άλλο ερώτημα, που ανακύπτει από το παρατιθέμενο κλινικό υλικό, αφορά στην τακτική άμεσης διασύνδεσης συμπεριφορών με τις λειτουργίες του ψυχικού οργάνου, αν δηλαδή δρα έτσι επειδή έχει, ας πούμε, την τάδε βλάβη του ναρκισσισμού, καθώς και την επίσης άμεση αιτιολογική σύνδεση των ψυχικών γεγονότων με αναμνημονευόμενα γεγονότα της παιδικής ηλικίας. Έτσι, παραβλέπει ο συγγραφέας τη σημασία του μεθυστέρου βιώματος -που σημαίνει ότι τα γεγονότα του παρελθόντος επικαθορίζονται από το φως του εκάστοτε παρόντος – και τη σχετικότητα του αναμνημονευόμενου υλικού, που είναι, εκτός από ασαφής ηχώ του παρελθόντος, κατά κύριο λόγο φορέας εκδήλωσης στο εδώ και τώρα της εν γένει διευθέτησης του αναπαραστατικού υλικού.

Ακριβώς αυτά, όμως, υπονοούνται από τον συγγραφέα στην ενδιαφέρουσα χρήση της κατασκευής στην ανάλυση που προτείνει στις περιπτώσεις που τον απασχολούν και όπου λείπει η πλήρης συμβολοποίηση των ψυχικών υλικών. Μια ακόμη έκφραση επιφυλάξω από την πλευρά μας αφορά

στην καταιγιστική χρήση όρων, χωρίς να εξηγείται επακριβώς η σημασία που υιοθετεί ο συγγραφέας. Για παράδειγμα, ο πρωτογενής ναρκισσισμός και ο πρωτογενής μαζοχισμός, οι οποίοι, ενώ μπορεί στον χώρο και τον χρόνο παραγωγής του βιβλίου να ήταν σαφείς, ενδέχεται σήμερα και στο δικό μας χώρο να λειτουργούν ως συσκοτιστικός, τεχνικός λόγος.

Η μετάφραση της Δρ. Τσαρμακλή είναι, όπως συνήθως, επεξεργασμένη και ακρι-

βής, έχει προχωρήσει σε επιλογές οι οποίες μας φαίνονται εύλογες, παράδειγμα η «επιφάνεια διεπαφών» (interface), είναι εύληπτη και ρυθμική και κινείται σε ένα είδος επιστημονικού λόγου προσαρμοσμένου στις ανάγκες του αντικειμένου, καθώς και στις αναγκαιότητες, που προκύπτουν από τη συνάντηση σε αυτή την ιστορική φάση, των δύο γλωσσών.

15/8/2005, Αριστέα Σκούλικα